

DE TRIBUNE

Redactieadres:
D. J. WIJNKOOP, N. Prinsengracht 10
Amsterdam.

SOC. DEM. WEEKBLAD

Administratieadres:
J. C. CETON, Wijtenbachstraat 13
Amsterdam.

VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Abonnementsprijs bij vooruitbetaling 40 cent per 3 md. Buitenland 65 cent. Losse nummers 3 cent.

INHOUD: Een politicus. — Diagnose. — Karakters. — Verarming. — Het ontstaan van den mensch. — Het Marxisme in de S. D. A. P. — Economische Kroniek: Industriële concentratie.

Van de Administratie.

Het volgend nummer van „De Tribune” verschijnt Woensdag 10 Februari. Stukken voor dit nummer moeten uiterlijk Maandagmorgen vóór 12 uur in het bezit zijn van de Redactie.

Een politicus.

Morgen besteed ik hem op een hofje.
POTGIETER.

De burgerlijke partijen smullen nog steeds aan de op 17 Januari j.l. door het Professor-Kamerlid Treub te Utrecht voor den Vrijzinnig-Demokratischen Bond gehouden program- en verkiezings-rede. En niet ten onrechte. Als de Sociaal-demokratie als beweging verzwakt, geslagen kan worden, dan kan het alleen door de Vrijzinnig-Demokraten, doordat *hun* woorden invloed, en wel een verzoenenden invloed, gaan hebben op *onze* daden.

Het spreekt vanzelf dat het ook de bedoeling van de zich niet vrijzinnig, of niet democratisch noemende politieke partijen is, om de Arbeiderspartij te verzwakken en te verslaan. Maar daartegen is de arbeidersbeweging wel op haar hoede: zij verwacht niet anders en gedraagt zich er naar.

Met de vrijzinnig-demokraten staat het anders. Dat zijn, politiek gesproken, de verleugenaars bij uitnemendheid van den politiek strijd. Dat is de partij die het vuile werk doet in den klassenstrijd. Zij zijn aangewezen de mooie woorden voor de toekomst van het kapitalisme te spreken, terwijl die toekomst voor de maatschappelijke ontwikkeling en de arbeidersklasse toch niet anders dan slechte daden kan brengen. En hoewel we nu langzamerhand dit allemaal wel weten, zou het toch niet de eerste maal in de geschiedenis der internationale arbeidersbeweging zijn, dat een arbeiderspartij al gezellig kijvende met een Vrijzinnig-demokratie, toch bewust of onbewust zich van die zgn. burgerlijke democratie zou laten lijmen.

Een partij, als die de heer Treub sinds eenige jaren bij mekaar probeert te houden, is alleen gevaarlijk als men de arbeidersklasse niet leert, haar innigste bedoelingen en betekenis te vatten. Maar haar innigste bedoelingen vatten wil zeggen zelve als partij op een hooger standpunt staan, wil zeggen zich hoeden voor de karakteristieke zwakheden van de V.-D. partij.

Nu is de meest karakteristieke zwakte van de vrijz.-demokraten, om het in het taalje van Prof. Treub uit te drukken: Een dogmatisch stelsel hebben wij niet en begeeren wij niet. Dat wil zeggen, omgezet in de taal van gewone menschen: Een vaste opvatting van de maatschappij hebben wij niet, en wij begeeren ook niets anders dan eeuwig twijfelaars aan alles en nog wat te blijven. Wetenschappelijk is dit stellig niet, maar wel is die eeuwige twijfel, die op onkunde van de maatschappelijke beweging berust, de beste, de ideale manier om het georganiseerde proletariaat doodelijk te verzwakken. Tusschen twee haakjes moeten wij opmerken, dat men heel best als Prof. Treub en andere groote mannen, van alles en nog wat, massa's feiten, cijfers en statistieken bij de hand kan hebben, en toch geen tittel of jota van de beweging der maatschappij behoeft te snappen. Nu is het zaak van de Sociaal-demokratie onze arbeidersklasse vrij te houden van die ontzaglijke vereering voor feiten en cijfers op zichzelf, die samengaat met den afkeer voor wat de heer Treub en zijn kornuiten gelieven te noemen: het dogma, d. w. z. de leer die uit de beweging der feiten en cijfers te trekken valt.

Onder Redactie van:

J. C. CETON, W. v. RAVESTEIJN Jr. en D. J. WIJNKOOP.
Vaste medewerkers:
F. VAN DER GOES en H. GORTER.

Advertentiën.

Per regel . . . . . 10 cent*
Bij abonnement speciaal tarief.

En de leer, die zooals bekend, honderdmaal reeds door de Sociaaldemokratie opnieuw uit de beweging zelve getrokken is, dat is de leer van de verscherping van de klassentegenstellingen, maatschappelijke tegenstellingen die op den duur onhoudbaar zijn en haar oplossing noodzakelijkerwijs vinden in de revolutie van de sociaaldemokratie. Elk wezenlijk socialistisch blad toont in ieder nummer met nieuwe feiten de waarheid van die leer aan. Maar het zou zijn ons zelf veroordeelen door politici van de grootte van den heer Treub overwonnen te worden, als wij als partij zelve meededen in het koor dat in vrijzinnig-demokratisch jargon uitroept: Een dogma hebben wij niet en begeeren wij niet. Wij sociaaldemokraten hebben wel een leer, door Marx voor het eerst uit de beweging zelve getrokken, een leer die iederen dag opnieuw bevestigd wordt en wier doelbewuste aanwending ons het spoedigst van het kapitalisme verlost.

Geheel in overeenstemming met de twijfel aan elke sterke leer is bij de Vrijzinnig-demokraten en degenen die direkt of indirekt onder hun invloed staan, de aarzeling tot elke sterke beweging. Treub zou beginselverklaring en werkprogram van de V. D. uitzetten. De ironie, natuurlijk door de heeren zelf niet opgemerkt, wil dat hun beginsel is geen beginsel, en hun werk geen werk.

Ons beginsel, zoo ongeveer de Prof. Treub, leidt er toe voor den tegenwoordigen tijd krachtig aan te dringen op sociale wetgeving en sociale verzekering. Wien, zoo zouden wij willen vragen, denkt ge nu eigenlijk daarmede voor den gek te houden? Een beginsel hebt gij niet, of hoogstens het beginsel van beginselloosheid. Inderdaad, geachte professor en politicus, lijdt uw „werkprogram” dan ook aan de beginselloosheid in den meest letterlijken zin van het woord. Het begin is er van weg. Bij wien wilt ge eigenlijk „aandringen”? Bij de heeren die nog minder „vrijzinnig” en nog minder „demokratisch” zijn dan het stelletje, dat gij de eer hebt om u heen te verzamelen? Gij zijt immers de vrijzinnigen en demokraten bij uitnemendheid! Of wilt ge met uw drang voor sociale wetgeving komen bij de arbeidersklasse? Maar die is het immers juist die u tot dringen dringt.

Maar die arbeidersklasse kan aan haar drang op u en de anderen nog niet genoeg kracht bijzetten, omdat ze de macht daartoe mist, omdat ze het Algemeen Kiesrecht nog niet heeft. Welnu, als het u ernst was met uw sociale wetgeving, als ge inderdaad een begin wildt maken, dan zoudt ge zeggen, vóór alles zeggen en het steeds herzeggen: Wij strijden voor het Algemeen Kiesrecht! Wie dat zegt en dat doet, die dringt zoo krachtig mogelijk, namelijk met de groeiende macht van de belanghebbende klasse, aan op sociale wetgeving.

Het is natuurlijk uitgesloten dat wat een Kerkijk nog wist en volhield in het begin van deze eeuw, dat hoeveel kleiner het politieke karakter van een Treub ook moge zijn in vergelijking met dien radikalen voorganger, — het is uitgesloten zeggen wij, dat Treub dit thans na bijna tien jaren niet nog evengoed weet. De „politicus” weet het wel en bedriegt er ook geen zijner vrijzinnig-demokratische vrienden mede. Het is alles aangelegd op bedrog van de arbeidersklasse. Natuurlijk wordt er in de rijen der vrijzinnig-demokraten en ook in de rede van den heer Treub wel over het Kiesrecht gesproken, maar niet zooals de werkelijkheid is: dat de Kiesrechtstrijd het begin is van en de eenige, krachtige aandrang tot alle soorten van sociale wetgeving.

Zoomin echter als de sociaaldemokratie zich mag laten verleiden tot de beginselloosheid als beginsel, zoo min mag ze op het voetspoor der vrijzinnig-demokraten in de volgende verkiezingsstrijd zich voor iets anders laten vinden dan voor den sterk uitgesproken en stevig aangepakten strijd voor het Algemeen Kiesrecht. Dat

en dat allèen zal goede gevolgen hebben voor de eenheid van de arbeidersbeweging thans, en voor de kracht van de arbeidersklasse ook na den verkiezingsstrijd.

Als de burgerlijke partijen zien dat de professorale speech door de arbeidersklasse in zijn ware betekenis begrepen wordt, dan zullen ze er heel wat minder plezier van hebben dan thans. Zij bedoelen alleen met Treub's uitgesproken beginselloosheid en werkeloosheid in de politiek de arbeiders te verzwakken. Als dat niet meer lukt, dan wordt de professor, ook in hun oogen wat hij in onze oogen steeds was: een hulpeloze stakker in de politiek en een verdoezelaar van de maatschappelijke waarheid. Dan besteden ze den politicus Treub, waar hij als politicus thuis hoort, . . . op een hofje.

Wp.

Diagnose.

Nog herinneren we ons de slotwoorden van den voorzitter van ons Partijbestuur op de bekende bijeenkomst, naar aanleiding van onzen twijfel dat dit een optreden tegen ons zou weten te voorkomen: „Wij hebben de overtuiging, dat we niet alleen de bevoegdheid, doch ook de macht hebben 't door te zetten.”

Wij waren niet optimistisch te dien opzichte. We kenden onze partij en de daarin en daarop werkende krachten beter dan het partijbestuur. Want voor wie 't kort daarop nog niet duidelijk was, is 't nu wel gebleken. Het: „Ik zal handhaven” van 't P. B. waren ijdele woorden. Het is eenvoudig onder den voet gelopen.

Hoe dat kwam is duidelijk. 't Is slechts noodig daarom in groote trekken de samenstelling van onze partij te zien. We weten allen, dat 't niet gelukt is de eigenlijke arbeiders, die in de eerste plaats door 't socialisme tot besef worden gebracht, in onze rijen op te nemen. De groote massa der in de arbeiderspartij georganiseerden bestaat niet uit de industriële arbeiders en die in groote steden, doch uit elementen, die 't kleinburgerdom, de kleine boeren, het platteland hebben opgeleverd. Zelfs in de groote steden bestaat niet de massa der leden uit de in de eerste plaats daartoe aangewezen elementen. We kennen ook de oorzaken ervan. En in *De Tribune* en op de congressen en op de huishoudelijke vergaderingen der afdelingen hebben we 't meermalen uiteen gezet.

De gevolgen daarvan zien we nu. 't Heeft althans allen schijn, dat er voor de propaganda van 't socialisme, zooals dit door ons, en in 't algemeen door de Marxisten wordt opgevat, geen plaats is in onze partij. Het buitengewoon congres gaat komen en zal daarover een oordeel vellen. In naam moge het gaan over de opheffing der Tribune, die zooveel ongerechtigheden heeft bedreven volgens revisionistische zienswijze, inderdaad gaat het over de toelaatbaarheid van wat we kortweg willen noemen, het Marxistisch socialisme, de propaganda daarvoor en het toetsen van de handelingen der partij en haar organen aan dit inzicht.

Het is niet louter toeval, dat de noodzakelijkheid daarvan gevoeld wordt. 't Is niet louter toeval, dat juist de Kamerfractie de leidende agitator is voor de opheffing der Tribune, niet louter toeval, dat de plattelandsche afdelingen komen met hun voorstellen tot roeyement. De verkiezingsstrijd is langzamerhand veel meer dan voor de socialistische propaganda nuttig en noodig was, een strijd geworden om zetels, in stede van in hoofdzaak een strijd te zijn, gebruikt tot bewustmaking der massa. Men zie slechts naar een district, als dat waarvoor het kamerlid Schaper zitting heeft. Er komen wat kiesverenigingen bij elkaar, waaronder ook enkele partijafdelingen, zelfs burgerlijke candidaten worden genoemd en ten slotte met gemengde gevoelens de candidaat der S.D.A.P. geproclameerd. Van een eenigermate sterke organisatie der partij in dit sinds jaren „vaste” district geen sprake; de hoofdplaats in 't district, Appingendam, heeft niet eens een afdeling.

Daar kan natuurlijk de scherp revolutionaire propaganda onzerzijds zeker niet worden toegelaten. 't Optreden voor en 't propageeren van den onverzoenlijken klassenstrijd zou daar te veel stemmen kosten. Schaper heeft 't toch indertijd in ronde openhartigheid zelve erkend.

Met den strijd in de groote-stadsdistricten is 't anders gesteld. Al is ook daar niet steeds de propaganda princi-

peel, er zijn er toch velen, die gevoelen 't Marxistisch element daarbij niet te kunnen missen: de strijd tegen de vrijzinnige democratie heeft althans dit nuttige resultaat gehad, zeker, en vooral in de groote Amsterdamsche districten.

Dat zijn dan ook de stemmingen, die dit congres zullen beheerschen. En 't is de vrees voor 't verlies van zetels, de vrees voor 't verlies van die stemmen, die zich slechts tot een „gematigd" socialisme aangetrokken gevoelen, de vrees voor 't verlies van die elementen, die een revolutioneerende arbeiderspartij toch bij slot van rekening verliest, die de raadgeefster der Kamerfractie is geweest.

Het Partijbestuur met haar meerendeel van vertegenwoordigers uit de groote steden heeft met onze verklaring genoegen genomen. Het voelde althans, zij 't onbewust, de noodzakelijkheid van onze propaganda in de partij, al duldde het onze inzichten niet. Het aarzelde begripelijkwijjs met maatregelen tegen ons en onze wijze van propaganda te ondernemen, omdat ze de kracht daarvan op de massa bij de actie in de groote steden meermalen had gezien, had ondervonden, dat 't juist deze elementen waren, die de beste bestrijders waren van de vrijzinnige democratie en die men niet kon noch wilde missen.

Daartegenover staat echter Troelstra met de Kamerfractie als de vertegenwoordiging van 't platteland, tevens als de vertegenwoordigers dus van een socialisme, dat niet den onverzoenlijken klassenstrijd wil prediken, doch geneigd is tot toenadering aan allerlei burgerlijke elementen, een socialisme dat op 't platteland veel minder tegenstanders telt, dan in de groote steden, ja zelfs, men denke aan Alkmaar, op 't platteland tot zeer buitengewone excessen voert.

En de strijd door het revisionisme en zijn aanhangers onderling gevoerd over het hoofd der Tribune heen, vond zijn oorzaak in de beide in haar aanwezig tendenzen, het revisionisme der groote steden, dat voelt onze propaganda niet te kunnen missen, en dat van 't platteland, dat die behoefte niet alleen niet gevoelt, doch zich zelfs bedreigd waant, wat b.v. de veroverde socialistische zetels betreft.

Het resultaat van 't aanstaande congres wordt derhalve grotendeels beheerscht door de omstandigheid, welke van deze beide revisionistische categorieën den grootsten invloed kunnen doen gelden. De Marxistische elementen in de partij, heele enkele uitzonderingen daargelaten, staan natuurlijk gesloten daartegenover. Zij eischen het vrije recht voor 't voeren van de propaganda voor hun richting en zullen zich verzetten tegen opheffing van de Tribune.

De partij-conferentie van Zondag j.l. is niets anders geweest dan een poging tot verzwakking der Marxistische richting. De revisionistische leiding, wetende dat van den kant van 't strijdbare deel dezer elementen geen meerdere toenadering te wachten was, wendde zich derhalve tot hun theoretische voorgangers, reeds vroeger door hen buiten gevecht gesteld en enkele anderen, waarvan 't bekend was dat ze slechts in theorie de Marxistische richting waren toegedaan, doch buiten den practischen dagelijkschen strijd bleven. Ze struikelde bijna over haar eigen poging, doordat zich zelfs onder dit uitgelezen college een meerderheid bevond, die meende, dat 't zonder de eigenlijke strijders toch moeilijk ging. Om de democratie heeft 't revisionisme zich echter nooit veel bekommerd en de meerderheid, waaronder zelfs partijgenooten als Henri Polak e. a. in den practischen strijd geschoold, liet zich ringelooeren. Er werd een besluit genomen, waaraan natuurlijk de leiding zich slechts zoolang houdt, als 't in haar kraam te pas komt.

Na al 't voorgaande is 't duidelijk, dat dit besluit niet ernstig kan gemeend zijn. De zoeven behandelde tendenzen van onze partij kunnen noch zullen toelaten, dat 't nieuw ontwerp blad zal worden geredigeerd in den geest van De Tribune. Dat zou slechts 't gevaar naar hunne meening vergrooten. Hoogstens zou 't kunnen worden een blaadje, gevuld met de economische kronieken van Wibaut en de zich op zeer bijzondere terrein bewegende artikelen van Van der Goes, en overigens misschien geredigeerd in den trant van de Utrechtsche „Stem des Volks", doch nooit zoo, dat 't voor de propaganda van onze richting in de soc.-democratie een eenigermate belangrijke beteekenis zou kunnen hebben.

Er zullen dan ook onder onze vrienden maar weinigen worden gevonden, die in deze den schijn niet van het wezen weten te onderscheiden.

Karakters.

Eén strijd zal er niet meer zijn onder het socialisme: de strijd, die zich onder vielerlei vormen vertoont, doch uit dezelfde oorzaak voortkomt: de strijd tegen den honger; de strijd om een hap brood voor vrouw en kinderen; de strijd tegen de wanhoop van den ouden dag; de strijd tegen de met gebrek gestrafte werkloosheid; de strijd tot het bemachtigen van een anders goed en bloed; de strijd tot het verkrijgen en ophoopen van schatten; de strijd tegen weerlooze, gekleurde volksstammen, om hun grond, hunne bezittingen en hun arbeidskracht; de dolle, onmenselijke en menschonwaardige wilde-beestenstrijd van het kapitalisme.

Zeker, er worden karakters gevormd in dien strijd: de milliardairs-paleizen van het New-Yorksche Fifth Avenue, de casino's van de Riviera, van Spa en van Ostende, en de gevangenen van alle landen zitten vol van de karakters, die aan het kapitalisme en den strijd, dien het veroorzaakt, hun ontstaan te danken hebben.

De karakters der handelaren in blanke slavinnen, benevens die hunner klanten; de karakters der dieven, struikroovers, zwendelaars, oplichters, kinderen-verkrachters, koelie-contractanten, promotors van bedrijfelijke naamlooze vennootschappen, leiders van trusts en andere groote bedrijfsconcentraties, manipulators van geld- en effectenmarkt, frauduleuse bankdirecteuren, trouwelooze notarissen, omkoopbare staats- en gemeentebambtenaren — het zijn allemaal karakters, in en door het kapitalisme gevormd.

De heer Berckenhoff *) moge op hun behoud prijs stellen en daarom het kapitalisme met hand en tand verdedigen — ik ben een vijand van het kapitalisme, juist omdat het zulke karakters vormt en geen andere vormen kan.

Zijn er dan geen andere karakters onder het kapitalisme?

Zeker, maar die zijn er ondanks het kapitalisme en zij zijn of niet gevormd in den kapitalistischen strijd, of gevormd in den strijd tegen het kapitalisme.

De strijd in het kapitalisme, door den heer Berckenhoff bedoeld, is de strijd om geld, om land, om bezit, en om het geluk, de genietingen, de uitspattingen, die deze dingen kunnen brengen.

De beste karakters, de grootste menschen, de verhevenste geesten, hebben volkomen buiten dien strijd gestaan. Dante, Copernicus, Bruno, Shakespeare, Beethoven, Rembrandt, om slechts enkele van de eerste en beste namen te noemen — zij hebben de wereld het hoogste, het beste, het edelste gegeven, dat denkbaar is en dat voor alle eeuwen der menschheid een kostbaar bezit, een bron van eindeloze verheugens zal zijn. Zij hebben dat niet gegeven om geld, om bezit, om automobielen of stoomjachten te kunnen houden, om te Nice te kunnen dobbelen, om krankzinnig-weelderige diners te kunnen geven, doch omdat zij moesten wreken wat in hen was, omdat zij moesten werken, wrochten, scheppen.

Ziet, wat op het gebied van wetenschap en kunst voor kostbare erfenissen der menschheid zijn nagelaten door de besten en grootsten harer kinderen, waarvan de meesten als hulpeloze wichten stonden in het dreunend gewoel der in het slijk worstelende massa, waarvan velen letterlijk stierven van gebrek, en waarvan de meesten nooit meer dan een sober bestaan hadden, in materieleen zin gesproken.

En ziet nu wat de menschheid zal erven van de in en door het kapitalisme gevormde karakters, van de Rothschilds, de Van der Bilts, de Goulds, de Pierpont Morgans, de Carnegies, de Rockefeller's, de Ballins en al de andere grootheden, die bij uitnemendheid de kunst verstaan om menschenbloed om te zetten in goud, menschentranen in edelgesteenten, menschenleed in eigen zwelggenot.

Een onduidbare last van wee en ellende is de menschheid door die „karakters" op de schouderen gelegd.

De uitmergelende militaire lasten, persoonlijk zoowel als geldelijke; de bloedige oorlogen; de ontzettende mijnrampen; de nimmer af te schudden werkeloosheid; de steeds terugkeerende crisissen; de onuitsprekelijke wredeheden jegens „onbeschaafde" volkeren; de vernietiging van alle huiselijk geluk, door den arbeid der vrouw; het vermoorden van de vreugde der jeugd van legioenen kinderen, die op 12-jarigen leeftijd naar de fabriek moeten; het leege, onschone, uitzichtloze leven van de massa der arbeiders; de botheid, de ruwheid, de abrutisatie van ongetelde werkerslegers; den gebeelen stinkenden modderpoel van het moderne leven, danken wij aan die in en door het kapitalisme gevormde „karakters", die de heer Berckenhoff moge bewonderen, doch die wij haten met een onverwoestbare haat, evenals het stelsel waaruit zij zijn voortgekomen, en dat wij zullen vernietigen.

Zooals de bourgeoisie het feudalisme, dat óók zijn „karakters" had, vernietigde, zoo zal de arbeidersklasse het kapitalisme vernietigen, met al zijn „karakters", zijn verdedigers en zijn apologeten.

Zij is er reeds mee bezig.

Daar baat geen verzet en daar baat geen verweer. Het socialisme komt. Het is op marsch en niets zal het tegenhouden.

En als het zóó zal uitkomen, dat wij de kapitalistische „karakters" moeten missen — in 's hemels naam.

De wereld heeft het ook wel moeten leeren stellen zonder karakters als Nero, Iwan de Verschrikkelijke en de elkander opvolgende Groot-Inquisiteurs. H. P.

*) H. P. polemiseert nl. in het artikel van het *Weekblad*, waaraan wij dit fragment ontleenen, met den heer Berckenhoff, Amsterdamsch korrespondent van de *Nieuwe Rotterdamsche Courant*.

Verarming.

Er zijn dezer dagen weer eenige cijfers bekend geworden, die van zeer veel belang zijn voor de vraag of de arbeidersklasse in haar geheel ondanks haar strijd op politiek en economisch terrein al of niet absoluut of relatief armer wordt.

Deze vraag is voor de arbeidersklasse, gelijk ieder socialist onmiddellijk zal begrijpen, niet alleen maar uit een theoretisch, maar ook uit een practisch oogpunt van 't allergrootste gewicht. D.w.z.: zij is van 't grootste gewicht voor haar practischen strijd.

Indien de arbeider, hetzij als vakvereenigingsman, hetzij als politiek strijder voor zijn klasse, weet, dat de strijd van zijn klasse de verarmende en neerdrukkende kracht van de kapitalistische ontwikkeling slechts vermogen te temperen, maar deze niet kan opheffen, dan zal die overtuiging hem ten eerste aansporen tot nog grooter inspanning ter verovering van wat er ondanks het kapitalisme op elk gebied, door vakstrijd en politieke strijd

nog te bereiken is, en ten tweede, zijn revolutionnaire gevoelens steeds levendig houden, zóó dat hij er steeds op uit zal zijn, die gevoelens te wekken bij kameraden en strijdmakkers, bij wie ze nog niet aanwezig mochten zijn.

Bovendien: de waarheid omtrent de ontwikkeling van het kapitalisme en den strijd der arbeidersklasse, dat is het, wat de arbeider in de eerste plaats behoeft. Slechts de waarheid maakt sterk in den strijd.

* * *

De cijfers, die wij meenen, hebben betrekking op de arbeidersklasse in Engeland en Duitschland. En niettegenstaande het eene en het andere groote kapitalistische land de meest wezenlijke verschillen bieden, zoowel wat betreft het stadium van de kapitalistische ontwikkeling, waarin zij verkeerden, als wat betreft de handels- en fiscale politiek der heerschende klassen, wijzen ze, zooals wij zien zullen in één richting. In Engeland een kapitalistische ontwikkeling, die niet meer in de eerste plaats het industriele maar het geldkapitaal doet aanzwellen en daarnaast geen belangrijke belasting van de verbruiksartikelen der groote massa van de bevolking; in Duitschland daarentegen een nog steeds in opstijgende linie zich bewegende ontwikkeling van de industrie en daarnaast een geweldige belasting van consumptie en productie door de hooge tarieven op levensmiddelen en fabrikaten. Een loonstatistiek, welke het aantal arbeiders opnoemt, die in de laatste 10 jaren ongeveer, loonsveranderingen (wat betreft het geldloon dus) hebben ondergaan leert ons voor Groot-Brittannië het volgende.

Aantal arbeiders bij loonsverandering betrokken	Berekend bedrag van de wijziging van het totaal loonbedrag dezer werklieden (per week.)		
	Stijging	Daling	
1896	598000	26.000 p.st.	—
1897	583000	30.000 p.st.	—
1898	101000	80.000 p.st.	—
1899	1165000	206.000 p.st.	—
1901	907000	—	77.000 p.st.
1902	883000	—	72.000 p.st.
1903	892000	—	38.000 p.st.
1904	799000	—	39.000 p.st.
1905	664000	—	4000 p.st.
1906	1095000	56.000 p.st.	—
1907	1244000	200.000 p.st.	—
1908	908000	—	61.000 p.st.

Totaal 691.000 p.st. 294000 p.st.

Uit deze statistiek zien wij dus, dat een deel van de arbeidersklasse er in slaagt in de jaren eener opstijgende conjunctuur een uiterst weinig beteekende loonsverhoging te veroveren, een loonsverhoging, die in de jaren van den grootsten economischen voorspoed (1900 en 1907) nog slechts een paar shilling per week bedraagt (alleen voor deze minderheid der geheele arbeidersklasse). Gedurende de jaren, dat de conjunctuur daalt (crisis en slapte) gaat van deze loonsverhogingen in geld weer een belangrijk deel verloren. Over het geheel genomen is er echter over een tijdperk, dat ongeveer een tienjarigen cyclus omvat, waarin tweemaal een opleving en tweemaal een ineenstorting der productie plaats vindt, een loonsverhoging van ongeveer 400.000 pond per week over circa een miljoen arbeiders, terwijl omtrent de rest, de groote meerderheid, niets wordt vermeld, zoodat men mag aannemen, dat deze groote massa ongeveer niet in loon zal vooruit zijn gegaan.

Maar daarnaast zien wij, dat in hetzelfde tijdvak (1896—1908) het index-cijfer, d.w.z. het gemiddelde cijfer der prijzen van een 45-tal der voornaamste artikelen, waaronder ook de levensmiddelen, gestegen is van 88,2 tot 102,8, d.w.z. dat ondanks de twee crisissen, die in dit tijdsverloop vallen, de prijzen van levensmiddelen en materialen sterk zijn gestegen, nadat ze in de 20 en 30 jaar aan 1896 voorafgaande belangrijk waren gedaald. Bovendien geeft dit index-cijfer absoluut geen juist beeld van de stijging der kleinhandelsprijzen, die natuurlijk voor den arbeider als consument alleen van beteekenis zijn. Zoo b.v. daalde het index-cijfer van 1907 op '08 van 105,7 op 102,8, een normaal gevolg van de industriele crisis, die einde 1907 inzette en waardoor de warenprijzen in 't algemeen daalden. Maar voor de kleinhandelsprijzen bleek juist het tegenovergestelde. Het index-cijfer der kleinhandelsprijzen te Londen met betrekking tot 23 der voornaamste voedingsmiddelen beliep 105,8 in 1907, maar 108,4 in 1908. De broodprijzen in Londen en 27 andere groote steden waren in 1908 gemiddeld 8% hooger dan in 1907 en blijken de

kwartaalstaatsopgave van 363 coöperatieve vereenigingen was, ofschoon de broodprijs in December 1908 een kleinigheid lager was dan in December 1907 de broodprijs per 4 lbs. in 1908 toch gemiddeld $\frac{3}{5}$ st. hooger dan in het vorige jaar.

M. a. w. in een jaar van diepe economische depressie waarin het percent werklozen bij de grootste trade-unions, met ruim 600.000 leden, bijna 8% bedroeg. d.w.z. veel grooter was dan bij een vorige crisis, en het aantal werklozen onder de miljoenen andere arbeiders natuurlijk nog veel grooter, in een jaar, waarin de best betaalde arbeiders 60.000 pond loon per week achteruitgingen, stegen de prijzen der levensmiddelen nog steeds.

Overzien wij dus nog eens het geheele hiergenomen tijdvak (van 1896 tot 1908) dan bemerken wij, nog eens gezegd, een betrekkelijk geringe loonstijging in geld voor een minderheid der arbeidersklasse, maar daarnaast een stijging van de levensmiddelenprijzen, die procentueel waarschijnlijk veel grooter is. En als resultaat spreekt alles er voor, dat de geheele Engelsche arbeidersklasse in dit tijdvak van weergalooze ontwikkeling van den maatschappelijken rijkdom en nieuwe groote uitbreiding der productiviteit van den arbeid, absoluut armer is geworden d.w.z. in haar geheel voor haar loon nu minder kan koopen dan in 1896.

De keerzijde der medaille is, dat, volgens de cijfers, die Snowden op het congres der Britsche arbeiderspartij dezer dagen mededeelde, het totaal vande belastingplichtige inkomens (belastingplichtig zijn in Engeland arbeidersinkomens niet) van 1895 tot 1908 gestegen is van 654 tot 980 miljoen p.st., dus met 50%.

De Britsche bourgeoisie is m.a.w. in die 12 jaar de helft rijker geworden: de loonen van 1 miljoen arbeiders daalden in 1908 met 14 miljoen p.

De relatieve verarming zal dus wel moeilijk kunnen worden betwijfeld.

***

En nu een paar cijfers voor Duitschland.

Een beambte van de Pruisische arbeidsinspectie heeft pas onlangs een grondige studie gepubliceerd over de Duitsche schoenenindustrie en daarin beproefd, de stijging der geldloonen en de prijsontwikkeling der belangrijkste levensmiddelen met elkaar vergelijkend, tot een conclusie te komen omtrent de werkelijke loonen en zoo omtrent de werkelijke veranderingen in de levensvoorwaarden der arbeiders in de Duitsche schoenenindustrie. Hij heeft voor de jaren 1850, 1890 en 1907 berekend, hoeveel in 't geheel een arbeider moest uitgeven voor 1 K.G. rundvleesch, 0,8 K.G. varkensvleesch, 0,5 K.G. schapenvleesch, 0,5 K.G. boter, 10 K.G. aardappelen, 2 K.G. tarwe- en 8 K.G. roggebread en voor een woning van twee kamers en een keuken.

Dit rekent deze onderzoeker dus als onontbeerlijke levensmiddelen (voedsel en woning) in deze drie verschillende jaren.

Wij willen er vast op wijzen, dat hierbij natuurlijk een aantal onontbeerlijke levensmiddelen zijn weggelaten, zooals kleeding, dranken, tabak, enz. De onderzoeker rekent al dit andere bij elkaar tot een andere rubriek, waarin tot uitdrukking komt, wat de arbeider behalve het onontbeerlijkste voedsel en de onmisbare woning, koopen kan voor zijn loon. In deze rubriek komt dus volgens hem het werkelijke loon en datgene, wat de arbeider voor cultuur kan uitgeven, tot uitdrukking. Aan dit aandeel van het loon kan men zien, of het inkomen van den arbeider werkelijk gestegen is.

Zoo komt deze, natuurlijk in dit opzicht absoluut onpartijdige, onderzoeker tot de conclusie, dat in 't jaar 1850 het schijnbaar zoo lage geldloon bij alle arbeiderscategorieën relatief belangrijk hooger was dan in 1890, toen de socialistenwet afliep. En 't heeft de arbeidersklasse geweldige inspanning gekost om in de volgende jaren deze absolute verarming weer eenigermate te neutraliseeren. Sinds verscheidene jaren, is nu echter de stijging der levensmiddelprijzen, in Duitschland sterker dan elders, bezig het na 1890 veroverde weer te niet te doen. Nu een paar cijfers.

In 1850 bedroeg de gezamenlijke prijs der bovengenoemde levensmiddelen 3.03 M., in 1890 6.46 M., in 1907 7.29 M. In dezelfde jaren bedroeg de huurprijs eener woning als bovengenoemd resp. 0.92 M., 3.50 M., 4.00 M. Beide bedragen tezamen geven voor de drie jaren dus resp. 3.97 M., 9.96 M. en 11.29 M. 1)

De volgende tabel geeft dan een inzicht omtrent het overblijvende inkomen in die drie jaren. 2)

Categorie van arbeiders	Loonen per week			a. bedraagt % van het loon			b. bedraagt % van het loon		
	1850	1890	1907	1850	1890	1907	1850	1905	1907
	gemiddeld	6.00	12.50	18.00	65.8	79.6	62.7	34.2	20.4
maximum	9.00	15.00	25.00	45.0	66.4	45.2	55.0	33.6	54.8
Handwerksknechts	3.50	11.00	15.00	113.0	90.6	75.3	—	9.4	24.7
	6.00	16.00	22.00	65.8	62.3	51.3	34.2	37.7	48.7
Fabrieksarbeiders boven de 16 jaar	10.00	18.00	25.00	39.5	55.3	45.2	60.5	44.7	54.8
	12.00	25.00	35.00	32.9	39.0	32.3	67.1	61.0	67.7
Coupeurs.									

Wij zien hier dus b.v., dat voor b, d.w.z. voor alles wat niet tot de rubriek a (enkele levensmiddelen + woning) behoort, de best betaalde handwerksknecht in 1850 ongeveer precies evenveel kon uitgeven als in 1907, de best betaalde coupeur eveneens, de mannelijke fabrieksarbeider iets meer. Van den laatste is dus, dat wat deze onderzoeker het inkomen noemt van 1850—1907 iets gestegen, voor de andere best betaalde arbeiders in 't geheel niet.

Wij zien verder b.v., dat, terwijl het gemiddelde loon der handwerksknechts in dezen tijd gestegen is van 6 tot 18 M, dus met 200%, de prijzen van a (enkele levensmiddelen en woning) gestegen zijn van 4 M. tot 11,3 M. dus eveneens bijna met 200%.

En wanneer men dan bedenkt, hoeveel zwaarder en intensiever de arbeid in die meer dan een halve eeuw van de geweldigste economische en productieve revolutie is geworden, zal de vraag: is hier absolute verarming te constateeren, ook moeilijk ontkennend beantwoord kunnen worden.

Van de relatieve behoefte natuurlijk geheel niet te worden gesproken. v. R.

Het ontstaan van den mensch.

Onder de groote geestelijke ontdekkingen van de 19e eeuw staat de ontwikkelingsleer van Darwin, die den mensch als uit het dierenrijk voortgekomen deed kennen, vooraan. De oude, in religieuze dogma's vastgelegde opvatting zag een onoverbrugbare kloof tusschen mensch en dier: weliswaar behoorde de mensch wat zijn lichaam betreft tot de dierenwereld — zoölogisch gesproken is hij eenvoudig een apensoort — maar hij bezat dan toch een onsterfelijke ziel en moest dus het objekt van een bijzondere schepping Gods zijn geweest. Deze „onsterfelijke ziel" was de uitdrukking van de groote geestelijke tegenstelling tusschen mensch en dier.

Het Darwinisme heeft deze kloof overbrugd. Maar niet zoo dat het de tegenstelling verklaarde en het ontstaan van den menschelijken geest ontdekte. Neen, de vertegenwoordigers van het Darwinisme hebben uit de lichamelijke eigenschappen van den mensch afgeleid, dat hij geen uitzondering vormde op het principe van de ontwikkeling van alle diersoorten uit lagere diergroepen, en daaruit weer leidden ze af, dat ook de menschelijke geest zich op natuurlijke wijze uit den dierlijken geest moet hebben ontwikkeld. Daarin hadden ze volkomen gelijk; maar ze lieten daarbij de eigenlijke kwestie, hoe de mensch als geestelijk wezen is ontstaan, onopgelost. Het ontbreken van deze oplossing wordt thans door de vertegenwoordigers van de christelijke wereldbeschouwing met welgevallen breed uitgemeten, om zodoende aan de bovennatuurlijke schepping van den mensch tegenover het Darwinisme vast te houden; lichamen mag de mensch, zeggen ze, van den aap afstammen, maar het groote geestelijke onderscheid eischt toch nog altijd een bijzondere schepping van den menschegeest in het apenlichaam.

Het onderscheid tusschen de geestelijke capaciteiten van den mensch en die der dieren werd vroeger zòò uitgedrukt, dat de menschen verstand, de dieren echter

slechts instinkt bezitten. Onder den invloed van de Darwinistische leer werd deze principiële tegenstelling ontkend; ook de dieren hebben verstand. Het vervangen van alle onderscheid wordt nog bevorderd, doordat men bij het gadeslaan van de handelingen der dieren hun onwillekeurig onze eigen gedachten en motieven toeschrijft. Het is dus noodig, het werkelijk onderscheid tusschen het verstandelijke doen van menschen en dieren vast te stellen.

De mensch denkt door middel van abstracte begrippen, door voorstellingen die zijn geest zich uit vroegere ervaringen heeft gevormd. Overwegen, gevolgtrekkingen maken, wil zeggen, datgene wat men opmerkt met de reeds in de hersens aanwezige begrippen vergelijken, het in die reeks opnemen. De mensch wordt evenals het dier door wat hij ziet en ervaart, tot handelen geprikkeld; maar bij den mensch staat er een lange reeks van onderling aansluitende overwegingen tusschen de ervaring en de handeling, zoodat het den schijn krijgt alsof zijn daden slechts door eigen, vrije, uit zichzelf ontstane gedachten bepaald worden. Als de arbeider naar de vergadering gaat of zijn stembiljet afgeeft, om zodoende het Socialisme te bevorderen, dan heeft dit schijnbaar niets met zijn honger te maken; het verband tusschen die twee wordt eerst door een lange reeks van gedachten en inzichten tot stand gebracht. Weliswaar springt ook niet elk dier bij het zien van de buit mechanisch erop los; als dit voor het vangen noodig is, slaat het een omweg in; maar deze doelmatige handelwijze is door overerving tot een vaste gewoonte versteend. Bij den mensch daarentegen staat de weg, die ingeslagen moet worden, niet vast; de meest verschillende voorstellingen worden in de hersens in de reeks overwegingen, die van ervaring tot handeling voeren, gepast en in gedachte geprobeerd, en die het best schijnen worden vastgehouden. Hierin bestaat het gevoel van vrij handelen en van vrije keuze bij den mensch.

Door de begrippen in ons hoofd onderscheiden en scheiden we de verschillende dingen, de soorten, en de deelen der wereld. Het dier moet de hem omringende wereld als een geheel aanstaren, zonder haar in afzonderlijke deelen te kunnen verdeelen. Wij daarentegen zien het geheel tegelijk als een oneindige veelheid, waaruit we in onze voorstelling willekeurig een deel afzonderen en in een anderen toestand denken kunnen. Daarom kunnen wij met bewustzijn de dingen voor onze doeleinden gebruiken, want wij hebben reeds vooruit in ons hoofd, wat de daad naderhand verwezenlijkt. „Wat direkt reeds den slechtsten bouwmeester van de beste bij onderscheidt, is dat de bouwmeester de cel in zijn hoofd heeft gebouwd, voordat hij haar in was bouwte." (Marx.)

Hoe is dit vermogen ontstaan? Het abstracte denken vormt niet het eenige onderscheid tusschen mensch en dier. Slechts de mensch heeft een taal, die dingen en daden met bepaalde klanken, met namen aanwijst. Slechts de mensch is een dier, dat werktuigen fabricceert. Het ligt voor de hand, dat deze verschillende onderscheidingsteekenen niet onafhankelijk van elkaar zijn ontstaan. Taal en denken zijn onafscheidelijk van elkander; we kunnen slechts in woorden denken; de abstracte begrippen die de deelen der wereld voorstellen, kunnen slechts als namen door ons worden vast gehouden.

Ook het werktuig staat in het nauwste verband tot het denken. Zonder het abstracte denken, zonder de voorstelling hoe de dingen in een anderen toestand op elkander zouden werken is het doelmatige gebruik van een werktuig, en vooral het vooruit maken van het werktuig onmogelijk. En omgekeerd prikkelt het werktuig tot denken. De werktuigen worden tusschen ons en de natuurdingen, die wij vatten willen, ingeschoven, zoodat de bevrediging van de levensbehoeften langs den omweg van een reeks aan elkaar sluitende handelingen geschiedt; deze omweg leidt tot een omweg in het denken. Dat de behoeftige arbeider naar de vergadering gaat in plaats van boomvruchten te zoeken, komt daarvandaan, dat de hoog ontwikkelde techniek volle bevrediging van behoeften slechts mogelijk maakt door middel van een voorafgaande politieke revolutie.

Het werktuig heeft den geest uit zijn sluimer gewekt. Eerst als ruwe steen instinktief, toevallig gegrepen en weer weggeworpen, went het den geest langzamerhand eraan, bij het zien van den buit den omweg over den geest te nemen en bewust naar den buit te grijpen. Door de hand, die voor het oog zichtbaar is, geleid, zondert het werktuig zich van de overige wereld af, wordt met de klank van de daad aangewezen en door dezen naam vast gehouden. Zoo treden de teekenen van den menschegeest als eerste nauw merkbare sporen aan den dag met den aanvang van het gebruik van het werktuig. Beide, werktuig en menschegeest, ontwikkelen zich dan onderling en door elkaar; de ontwakende geest maakt het gebruik, en dan het opzettelijk vervaardigen van werktuigen meer en meer bewust; de vervorming, vervolmaking en verscheidenheid van de werktuigen ontwikkelt begrippen en voorstellingen in den geest.

De voorwaarden tot dit ontstaan van den mensch, voorwaarden die uit de dierenwereld stammen, zijn het maatschappelijk samenleven en de apenhand. Slechts in een samenleving kan een taal als middel van verstandhouding bij gemeenschappelijk handelen ontstaan; slechts in een samenleving kan de techniek zich ontwikkelen. De apenhand was het eenige orgaan, dat

1) In de tabel duiden we dit aan als a.

2) In de tabel duiden wij dit aan als b.

geschikt was bij verandering van levenswijze onder controle van het oog werktuigen te leiden.

Aan het ontstaan van den mensch, ook van de teekenen die hem van het dier onderscheiden, het denken, het werktuig en de taal, zit dus niets bovennatuurlijks vast. De omstandigheden, die onze aap-gelijke voorouders uit het oerwoud in de vlakke dreven, die hen tot een nieuwe levenswijze dwongen en hun daarbij in zekeren zin de eerste steenen in de hand drukten, hebben den stoot gegeven die in onophoudelijke ontwikkeling tot den modernen mensch voert. Werktuig en denken, techniek en wetenschap, die nog tegenwoordig den grondslag van onze samenleving vormen, zijn van het allereerste begin af de elkaar wederzijds bepalende momenten van deze ontwikkeling geweest.

A. P.

Het Marxisme in de S. D. A. P.

In mijn vorig artikel in de Tribune betoogde ik, dat het byzondere, abnormale in de S. D. A. P. is de toestand, waarin de marxistische minderheid door de revisionistische meerderheid is gebracht.

Niet, dat er twee stroomingen zijn is het verkeerde. Immers, die zijn overal. Maar, dat de zwakkere strooming zich niet vrij met de andere meten kan, dat wij onder politie-wetten zijn gebracht en men geen zakelijke discussie met ons voert, maar, voordat het debat beginnen kan, ons doodmaakt met: „die woorden moogt ge niet zeggen,” dat is het verkeerde, abnormale.

Daardoor is een partij in de Partij ontstaan. Daardoor is de Tribune opgericht. De Tribune heeft gedaan en doet schitterend haar werk. Op sommige punten heeft zij ongelijk gehad, in enkele is zij te ver gegaan, maar welk blad maakt geen fouten? Altijd nog tien en honderd maal minder heeft zij gezondigd dan de andere richting in de partij. Want bij haar, bij de Tribune, ontbrak zoo goed als nooit het zakelijk debat, de politieke, economische, sociale kwesties stonden vóóraan. Ook al was men soms, een enkele maal, persoonlijk, dan kwam dit persoonlijke uit het zakelijke voort; nooit heeft het persoonlijke het zakelijke verdrongen of het gemis daaraan vervangen of gedekt. Als een blad zoo strijdt, dan neemt een ernstig man, die het meent met de partij, het een enkele maal gaan over de lijn niet als een kwaad.

Dat de redactie en haar medewerkers van de revisionisten zeggen: Uw optreden is in die en die kwestie, of kwesties burgerlijk, gij plaatst u daar aan den kant der bourgeoisie, dat is nimmer, als men dit met feiten bewijst, een overschrijden van het geoorloofde. Dit toch is het wezenlijke, wat wij aan de revisionistische partijgenooten verwijten: dat zij zich in hun theorieën en taktiek niet van de burgerlijke democratie losmaken of tot haar terugkeeren. Als wij dit niet tot haar en van haar met hun daden bewijzen mogen, ja, dan is alle kritiek onmogelijk.

En, om de kritiek onmogelijk te maken, daarom is het dan ook de leiders der revisionisten te doen.

De schets, die Wijnkoop in het vorig nummer heeft gegeven, is juist. Vroeger was het de Nieuwe Tijd, die kritiseerde en met alle niet-zakelijke middelen werd vervolgd. Toen wij, oudere Marxisten, met onze kritiek, die meer tot de intellectueelen, de propagandisten dan tot de massa zich richtte, verslapten of ophielden, toen de Tribune, de oppositie van ons overnam, en wel tot de massa sprak, toen werd zij vervolgd, en, omdat zij zich tot de arbeiders vooral wendt, en dus gevaarlijker is, veel heftiger dan wij. En met dezelfde middelen — met politie-maatregelen, met den gummi-stok van de Utrechtsche resolutie, met den brutalen mond van auto- en bureaucratie. — En nu zelfs met bedreiging van uitwerping uit de partij. Men wil ons beletten meerderheid te worden, dat is de zaak.

Maar het Marxisme kan niet uit een socialistische partij verdwijnen, daarvoor zijn de tegenstellingen der klassen te groot, daarvoor zijn de verbeteringen, die de bourgeoisie kan geven, te klein.

Jaagt Wijnkoop, Ceton en van Ravesteyn uw deur uit, revisionistische meerderheid! Gij zult uw meerderheid verzwakken door het schandelijke van uw daad niet alleen — maar er zal terstand een andere oppositie tegen u komen, die nog verbitterder tegen u is.

De klassetegenstellingen zijn te scherp, het lot van het proletariaat te slecht. De Marxisten, de consequente bestrijders van het kapitalisme zullen aldoor talrijker om u verrijzen.

Wij leven hier niet in Noorwegen of Portugal. Wij leven in een land, dat tusschen de landen met de machtigste arbeidersbewegingen in ligt en dat noodzakelijk den invloed van deze gevoelt, de conclusies er uit trekt,

de leering er van opneemt. Gij kunt het Marxisme niet terugdringen, al wildet gij het nog zoo graag. Het is om u en het blijft om u.

Men zegt wel eens: Och, Holland is voor het Marxisme niet rijp. Zullen wij soms wachten met het verkondigen der waarheid, tot de revisionisten vinden, dat Marx' uur gekomen is? Holland is nog sterk klein-burgerlijk en kleinboersch, dat is waar, maar de cijfers bewijzen (zie o.a. Vliegen in de Nieuwe Tijd van 1907), dat het meer en meer, en niet eens in zóó langzaam tempo, groot-kapitalistisch wordt. De klassetegenstellingen worden scherper, de klassen zelf teekenen zich steeds duidelijker af. De bodem voor de propaganda van ons, minderheid, wordt elk jaar beter. Ja, en ook omdat hier nog veel klein-burgerlijk en kleinboersch is, daarom willen wij, de stem van het Communistisch Manifest en het Erfurter Program des te klaarder laten hooren, opdat niet onze arbeiders dóór de ouderwetsche toestanden hun geest doen verwárrén en slapen.

Maar wat praat men van de Hollandsche sociaal-democratie ongeschikt voor principieele taktiek? Zij zelf, die het zeggen, de revisionistische leiders hebben haar er voor ongeschikt gemaakt door ons het Marxistische spreken, in praktische vragen vooral, onmogelijk te maken. Wij waren goed op weg naar een Marxistische partij. In de groote debatten der eerste jaren over schoolkwestie, en algemeene staking kwam al een groot getal partijgenooten aan onze zijde, in de agrarische kwestie overwonnen wij. Wij zijn pas weer in aanhang, althans in stemmen op de Congressen achteruitgegaan, toen men ons de zakelijke bespreking der taktische geschillen belette.

Was dat niet gebeurd, wij hadden nu zéker een zeer sterke minderheid. Maar wat kan men zeggen, als de mond gemuilkorfd is? H. G.

Economische kroniek.

Industriele Concentratie.

In ons vorig nummer zagen we, dat niettegenstaande Bernsteins beweringen, dat de cijfers van de Deutsche beroeps- en bedrijfsstelling naar zijne meening aantoonde, dat de concentratie van Marx aan zeer groote twijfel onderhevig was, 't juist die cijfers waren, die een zeer krachtige concentratie deden zien. Toen bleek duidelijk reeds, dat 't personeel werkzaam in de kleine bedrijven van 1—10 personen veel minder sterk toenam dan de bevolking, daartegen 't personeel in de grootere bedrijven gestegen was met 25—109 %, terwijl de bevolking met 19 % toenam.

Dat alles wordt nog duidelijker, als men de volgende tabel bekijkt, die 't percentielijk aandeel aangeeft van elke groep vergeleken met 't gezamenlijk personeel van al de groepen. Terwijl b.v. in de bedrijven met één persoon in 1895 17.5 % van alle in de nijverheid betrokken arbeiders werkzaam waren, was dit in 1907 nog slechts 11.5 %.

We laten 't hier echter volledig volgen:

Bedrijven waarin werkzaam waren	1895	1907
	percenten van 't tot.	Percenten van 't tot.
1 persoon	17.5	11.5
2 personen	10.4	10.5
3—5	17.5	14
6—10	8.1	7.6
11—50	15.6	17.7
51—100	7.0	8.4
101—200	6.6	8.1
201—500	7.1	8.6
501—1000	4.4	5.1
boven 1000	5.8	8.5

53.5 } 69.1 } 43.6 } 61.3 }
17.3 } 30.9 } 22.2 } 38.7 }

Zonder eenigen twijfel blijkt hieruit toch met alle duidelijkheid die men maar wenscht de achteruitgang van het klein- en middenbedrijf en de opslorping van alles wat in de nijverheid zijn bestaan gaat vinden door het grootbedrijf. Maar wie datgene doet, wat Bernstein veroordeelt, n.l. voorbijziet wat voor nieuws deze cijfers zeggen, wie zich slaafsch houdt aan deze cijfers, krijgt nog geen juist beeld van de werkelijkheid. Een blik op de resultaten der telling brengt een opvallend feit aan 't licht, n.l. dat in enkele beroepsgroepen de klein- en middenbedrijven, relatief en absoluut, zowel naar hun getal als naar 't daarin werkzaam personeel, belangrijk zijn toegenomen. Dat zijn de niet-produceerende bedrijven, waaronder vallen: kunstnijverheid, handels-, verkeers- en hotelwezen. De oorzaken van dit verschijnsel zijn verschillend. De oprichting van zaakjes als nevenberoep, waarbij de gehuwde vrouw dikwijls als zelfstandige in 't hoofdberoep optreedt, 't vestigen van filialen en vooral: een sterke verandering van het karakter van vele als zelfstandig getelde bedrijven dragen daartoe bij. Vele van deze zelfstandige handelsbedrijven zijn niet anders dan verkoopgelegenheden van groote ondernemingen of van fabriekmatige bedrijven; vele hotel- en caféhouders zijn nauwelijks iets meer dan zetbazen, die tegen een bepaalde vergoeding het bier van de brouwerij verkoopen, bedrijven die onder hypotheek van deze brouwerijen zijn opgericht. Een groot aantal bedrijven van de kleedingindustrie zijn niet anders dan een vereeniging van stukwerkers voor groote confectiemagazijnen. En zoo zijn de toestanden in vele

deelen van andere bedrijven, zoodat de tellingsresultaten in 't geheel niet zeggen, wat de ontwikkeling voor nieuws heeft tot stand gebracht.

Dat de concentratie in de industrie, die door de omvorming hierboven genoemd, minder wordt getroffen, reeds veel grootere en snellere afmetingen heeft aangenomen, dan de ontwikkelingslijn voor de geheele nijverheid aangeeft, illustreert het volgende staatje, dat slechts produceerende bedrijven omvat.

Dan wordt 't percent der daarin werkzame arbeiders als volgt:

Bedrijven waarin werkzaam waren	1895	1907
	Percenten van 't tot.	Percenten van 't tot.
1 persoon	15.6	9.1
2 personen	8.4	7.4
3—5	14.8	11.8
6—10	7.1	6.6
11—50	16.2	18.0
51—100	8.4	9.8
101—200	8.0	9.6
201—500	8.7	10.5
501—1000	5.5	6.4
boven 1000	7.3	10.8

45.9 } 62.1 } 34.9 } 52.9 }
12.8 } 21.5 } 17.2 } 27.7 }

Ofschoon ook hier nog een groot deel van de slechts nominaal (niet in werkelijkheid) zelfstandige bedrijven is inbegrepen, heeft zich het aandeel der kleinbedrijven gerekend naar het gezamenlijk aantal der in de nijverheid werkzamen tot bijna $\frac{2}{3}$ gereduceerd en het aandeel der grootbedrijven is ongeveer met de helft vermeerderd.

Nog geheel andere toestanden zou men zien, wanneer gegevens aanwezig waren omtrent de verhouding tusschen ondernemingen en 't daarin werkzaam personeel. Welke gang de ontwikkeling b.v. in den mijnbouw doorloopt, geven de volgende cijfers aan, naar de officieele cijfers uit het Dortmunder Jaarboek. Daar waren in elk bedrijf gemiddeld werkzaam in:

Personen	Personen
1800 — 10	1890 — 722
1850 — 64	1900 — 1354
1860 — 104	1906 — 1600
1870 — 234	1307 — 1889
1880 — 400	

In zijn boek „De gemengde bedrijven in Duitschland” toont G. Heymann reeds aan, dat in Duitschland het aantal arbeiders per bedrijf gestegen is: voor den mijnbouw van 8 in 't jaar 1848 op 76 in 't jaar 1900, in de ruw-ijzer industrie van 106 in '69 op 322 in 1900 en in de gietijzer-industrie van 380 in 1880 op 659 in 1900. Het gemiddelde aantal arbeiders van de Deutsche hoogovens steeg van 358 in 1903 op 401 in 1906. Deze getallen toonen zonder eenigen twijfel een sterke concentratiebeweging.

Bekijken we ten slotte nog enkele ondernemingen afzonderlijk, dan blijkt hoe reusachtig die stijging kan zijn. We nemen slechts dit staatje over:

Onderneming	Periode	Stijging
Arenberg	1860 — 1907	61 — 6297
Konkordia	1892 — 1907	2191 — 5586
Konsolidation	1865 — 1905	131 — 6000
Deutscher Kaiser	1872 — 1907	51 — 10697
Gute Hoffnungs Hütte	1899 — 1907	13365 — 21657
Harpener Bergbau	1893 — 1907	11262 — 19275
Hibernia	1899 — 1907	10919 — 19212
Hösch Stahlwerk	1892 — 1907	761 — 4288
Krupp	1873 — 1907	17005 — 64354
Phönix	1872 — 1907	4312 — 32475

Onmiskenaar alweer overal een sterke zucht naar concentratie van kapitalen en bedrijven. Men kan zich slechts met de „Vorwärts” verwonderd afvragen, hoe 't mogelijk is, met al deze cijfers voor oogen, een dergelijke zottekiap uit te slaan, als Bernstein deed. C.

CORRESPONDENTIE. Eenige stukken moesten wegens plaatsgebrek tot het volgend nummer blijven liggen.

Advertentiën.

N. V. Amsterdamsche Boekhandel

P. C. Hooftstraat 125 — Amsterdam.

ONZE AFDEELING „ANTIQUARIAAT”

ZENDT OP AANVRAAG GRATIS EN

FRANCO Catalogus No. 1, over circa 1500

2e HANDBOEKEN op het gebied der

RECHTS-, STAATS- en SOCIALE WETENSCHAPPEN.